

Kristallikotilo (*Vitrea crystallina*) Dragsfjärdissä (V)

Irene Routio

Kristallikotilon kuori alta ja päältä (mittakaavana tulitikunpää).

Kahdesta Taalintehtaan taajamasta otostamastani karikenäytteestä toisesta löytyi yksi elävä aikuinen kristallikotilo (*Vitrea crystallina*) ja yksi tyhjä aikuisen kristallikotilon kuori. 15 litran suuruisen karikenäytteen keräsin vuonna 2005 heinäkuussa. Kristallikotilon seuralaislajeina oli yhdeksän muuta maakotilolajia, mm. valkonauhakotilo (*Euomphalia strigella*), soikeasirokotilo (*Valtonia excentrica*), takkukotilo (*Trichia hispida*) ja lasikotilo (*Vitrea pellucida*).

Kristallikotilon löytöpaikka on biotoopiltaan kallionrinnelehtoa, jonka puustona ovat vuorijalava ja saarni sekä ruohovartisina kasveina sinivuokko, kalliokielo ja kivikkoalvejuuri. Vilkasliikenteinen tie sijaitsee noin 30 metrin etäisyydellä näytteenottopaikasta. Tien toisella puolella levittäytyy asvaltoitu toriaukea.

Kristallikotilo tunnetaan Varsinais-Suomesta ainakin Kiskosta Sorronniemen lehdosta (Routio 1993). Taalintehtaalta, Masuunin alueelta, vuonna 2005 ottamastani toisessa karikenäytteessä kristallikotiloa ei ollut.

Kirjallisuus

Routio, I. 1993: Maakotilokartoitus. Turku Ruissalo, Kisko Korkianiemenkallio, Kisko Malmberg, Kisko Sorronniemi, Lemu Luodonmaa ja Eura Harola. — 19 s. Turun ja Porin lääninhallitus, ympäristöosasto, Turku.

Irene Routio, eläinmuseo, 20014 TURUN YLIOPISTO; Irene.Routio@elisanet.fi

* * *

Ennätyksellisen iso kymmenpiikki (*Pungitius pungitius*) Kuusamon Ryttilammesta

Juha Merilä

Kesäkuun 13. päivänä 2006 Helsingin yliopiston bio- ja ympäristötieteiden laitoksen tutkija Gabor Herczeg sai ka-

tiskalla Kuusamon Ryttilammesta (66° 23' 3" N, 29° 19' 12" E) kymmenpiikin (*Pungitius pungitius*), jolla oli mitta 115 mm. Tämä tum-

ma, kutenut naaras on suurin Suomesta — ja tiettävästi koko maailmasta — koskaan tavattu yksilö. Koska kala saatiin tutkimuspyyntien yhteydessä, sitä ei epähuomioissa punnittu tuoreeltaan, mutta vielä noin kuukauden alkoholissa säilömisen jälkeen kala painoi piikkikalaperspektiivissä komeat 8,13 grammaa.

Suomen- ja maailmanennätyskymmenpiikki (*Pungitius pungitius*) kuvattuna etanoliin säilömistä jälkeen. Ennätyskalan alla tyypillisemmän kokoinen kymmenpiikki.

Jana Merilä

Kaksi virallista Suomen- ja samalla todennäköisesti myös maailmanennätyskymmenpiikkiä ennen Herczezin kalaa on molemmat tavattu samaisesta Kuusamon Ryttilammesta. Ensimmäisen näistä sai Oulangan biologisen aseman amanuenssi Kalevi Kuusela 25. toukokuuta 2000 kiinteällä pyydyksellä (Kuusela & Kuusela 2002). Kalalla oli pituutta 105 mm ja painoa 9,1 g. Toisen, puoli senttiä pidemmän (110 mm) kymmenpiikin Ryttilammesta yhytti *Erä*-lehden toimittaja Jari Tuiskunen 6. heinäkuuta 2002 onkivälinein. Tuiskusen kala on siis virallisesti suurin Suomesta vapavälinein saatu kymmenpiikki (<http://www.vapaa-ajankalastaja.fi/ennatyskala/>).

Toistaiseksi on vastausta vailla kysymys, miksi kymmenpiikit Ryttilammessa kasvavat niin isoiksi kun kasvavat? Yksi mahdollinen selitys on petokalojen puuttuminen Ryttilammesta: pieni predaatoririski mahdollistaa poikkeuksellisen pitkän eliniän ja siten myös suuren koon saavuttamisen. On myös mahdollista, että selitys suurelle koolle liittyy jollakin tavalla populaatiodynamiikkaan. Elinkiertojen evoluutiota selittävät teoriat ennustavat, että kantokykynsä rajoilla olevissa populaatioissa yksilöiden

Ennätyskala ja sen pyytäjä Gabor Herczeg.

tulisi viivästyttää lisääntymisen aloittamista myöhemmälle iälle varsinkin, jos jälkeläistuotto kasvaa iän myötä, kuten kaloilla on asialla. Muutkin selitykset ovat mahdollisia, ja tutkimukset eri selitysmallien testaamiseksi ovat käynnistyneet.

Tätä kirjoitettaessa Herczegin kala johtaa *Erä*-lehden vuotuisen kalakilpailun pyydyssarjaa olemalla 109 %:n parannus aiempaan en-

nätykseen tässä sarjassa kaikki kalalajit mukaan luettuina. Vastaavaa luokkaa olevat parannukset ennätysiin muiden lajien kohdalla eivät ole kovinkaan todennäköisiä, mutta nähtäväksi jää, tulevatko Herczegin jatko-tutkimukset parantamaan nykyistäkin ennätystä ja ennen kaikkea valoittamaan kysymystä, miksi kymmenpiikit kasvavat Rytilammessa niin isoiksi kuin kasvavat.

Kirjallisuus

- Kuusela, K. & Kuusela, J. 2002: Jättikokoisia kymmenpiikkejä Kuusamosta. — *Kalamies* 2002 (1): 12.
- Kuusela, K. 2006: Isolated ninespine stickleback population, *Pungitius pungitius* (L.), in northeast Finland: large fish with reduced pelvis. — *Verh. Int. Ver. Limnol.* 29: 1409–1412.

Juha Merilä, bio- ja ympäristötieteiden laitos, ekologia ja evoluutiobiologia, PL 65 (Viikinkaari 1), 00014 HELSINGIN YLIOPISTO; Juha.Merila@helsinki.fi